

Perpinyà i Girona, avui: la llengua, la literatura

Francesc Feliu, Alà Baylac-Ferrer, Míriam Sellés (ed.)

Alà Baylac-Ferrer, Francesc Feliu i Míriam Sellés (eds.)

Perpinyà i Girona, avui. La llengua, la literatura

OBSERVATORI DE LES LLENGÜES
D'EUROPA I DE LA MEDITERRÀNIA

UNIVERSITAT DE GIRONA
2024

{linguaemundi 7

 Universitat
de Girona

 Documenta
Universitaria

CIP 804.99(448.9)(063) PER

Perpinyà i Girona, avui. La llengua, la literatura :

Observatori de les Llengües d'Europa i de la Mediterrània, Universitat de Girona 2024 / Alà Baylac-Ferrer, Francesc Feliu i Míriem Sallés (eds.). – Girona : Universitat de Girona - Edicions

UdG : Documenta Universitaria, maig 2026. – 1 recurs en línia (158 pàgines) : il·lustracions,

taules, gràfics ; cm. – (Linguaeundi ; 7). –

Comunicacions de dos seminaris, el primer duia per títol "Empordà i Rosselló, avui. Confluències i decalcatges en la llengua i les relacions humanes"

(Perpinyà, 1 i 2 de març de 2024) i el segon titulat "El rossellonès literari" (Girona, 30 i 31 de maig de 2024). – Descripció del recurs: 10 de juny 2026

ISBN 978-84-8458-796-5 (Universitat de Girona).

ISBN 978-84-9984-745-0 (Documenta Universitaria)

I. Baylac-Ferrer, Alà, 1965- , editor literari II. Feliu, Francesc, editor literari III. Sallés, Míriem, editor literari IV. Universitat de Girona. Observatori de les Llengües d'Europa i de la Mediterrània

V. Empordà i Rosselló, avui. Confluències i decalcatges en la llengua i les relacions humanes (2024 : Perpinyà, França) VI. El rossellonès literari (2024 : Girona, Catalunya) 1. Literatura catalana – França – Catalunya Nord 2. Català – Dialectes – França – Catalunya Nord 3. Rossellonès 4. Català – Context 5. Llibres electrònics

CIP 804.99(448.9)(063) PER

Amb el suport del Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, corresponent a l'ajut per a la concessió de les subvencions pluriennals Eurodistricte per al desenvolupament de projectes de cooperació a l'Espai Català Transfronterer, amb el títol *Els estudis catalans transfronterers: De Perpinyà a Girona i viceversa*, referència PRE175/23/000029, concedit per resolució de 02.11.2023, i per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) i el Departament de Recerca i Universitats de la Generalitat de Catalunya, corresponent a l'ajut per a donar suport a l'activitat científica dels grups de recerca de Catalunya (SGR 2022-2024), amb el títol *Llengua i literatura catalanes: història, memòria i identitat*, referència 2021SGR01147, concedit per resolució de 31.03.2023.

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Agència
de Gestió
d'Ajuts
Universitaris
i de Recerca

Generalitat de Catalunya
Departament de Recerca
i Universitats

Observatori de les Llengües d'Europa i de
la Mediterrània Universitat de Girona

© del disseny de la coberta: Documenta Universitaria

© de la imatge de la coberta: Foto de Maxence Bouniort a Unsplash

© de l'edició: Universitat de Girona - Edicions UdG

© de l'edició: Documenta Universitaria

© del text: els seus autors i les seves autores

ISBN: 978-84-8458-796-5 (UNIVERSITAT DE GIRONA)

ISBN: 978-84-9984-745-0 (Documenta Universitaria)

DOI: 10.33115/b/9788499847450

Girona, maig 2026

Producció editorial — Documenta Universitaria

Aquesta obra està subjecta a una llicència de Creative Commons
(CC BY-NC-SA 4.0). La llicència completa es pot consultar a:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Universitat
de Girona

Documenta
Universitaria

@DocUniv
documentauniversitaria.com

ÍNDEX

Preàmbul	7
Alà Baylac-Ferrer i Francesc Feliu	

Una comunitat cultural a banda i banda de la frontera

Dinàmica socioeconòmica de l'espai català transfronterer	13
Jaume Feliu	

La situació sociolingüística actual de la Catalunya Nord	27
Alà Baylac-Ferrer	

L'impacte de l'aplec per replantar la llengua amb classes i revistes entre els alumnes de primària a Catalunya Nord	45
Míriam Almarcha París	

L'OPLC, Oficina Pública de la Llengua Catalana	53
Lluís Dagues	

Aspectes de llengua

- Rellevància lingüística dels estudis (micro)dialectals:
varietats de català transfrontereres** 65
Carla Ferrerós Pagès - Francesc Roca Urgell
- Sobre la sil·labificació de les vocals altes** 77
Pep Serra
- Apunts i reflexions toponímiques de la
Catalunya del Nord estant** 95
Rémy Farré Salvatella

Qüestions de literatura

- Simona Gay (1898-1969), etnopoeta de mena** 103
Miquela Valls Robinson
- La llengua a la Catalunya del Nord: discursos
i poemes metalingüístics al segle XIX** 111
Estel Aguilar Miró
- El lloc de Renada-Laura Portet en la literatura
catalana contemporània** 141
Irene Muñoz i Pairet

L'OPLC, OFICINA PÚBLICA DE LA LLENGUA CATALANA

UNA NOVA OPORTUNITAT PER A LA LLENGUA CATALANA A CATALUNYA NORD

Lluís Dagues

(Institut Franco-Català Transfronterer
i Universitat de Perpinyà Via Domitia)

1. Primeres passes: del carrer al despatx

El dimecres 4 de setembre de 2019, els representants de les institucions estatals, regionals i locals, al costat dels de les associacions i entitats privades, firmaven els estatuts de la futura Oficina Pública de la Llengua Catalana, acte de naixença de la primera eina pública nord-catalana dedicada exclusivament a la llengua catalana. Abans de veure la llum, la nova eina pública va haver de passar per un llarg recorregut militant. Ja, el 2012, uns municipis nord-catalans (i occitans, de la comarca

del Fenolledès) s'agrupaven en forma de mancomunitat: el Sindicat intercomunal per a la promoció de les llengües occitana i catalana, SIOCCAT. Aquest s'inspirava del model basc (del bàndol francès) que apostava per la reunió dels municipis per tal d'impulsar la creació d'una oficina pública de la llengua. L'OPLC volia concentrar les iniciatives a favor del català al territori lingüístic de l'estat francès i aplegar en una nova entitat els actors públics locals. Però va caldre esperar la reforma de l'administració regional del 7 d'agost de 2015, anomenada la llei NOTRe (lleï no 2015-991 per a la Nova Organització Territorial de la República), perquè la reivindicació de la creació d'una entitat dedicada a la llengua catalana tornés a sortir.

El 2015, les antigues regions Llenguadoc-Rosselló i Migdia-Pirineus eren fusionades (pel govern francès, sense consulta dels habitants) per formar una nova megaestructura regional, amb competències ampliades. Per triar el nou nom de la nova entitat, l'administració regional va organitzar una consulta ciutadana, de forma telemàtica, entre el 9 de maig i el 10 de juny de 2016, per mor de recollir l'opinió dels habitants sobre les diferents propostes. Malgrat una important participació nord-catalana (l'únic departament català dels 13 que conformen la nova regió), que va elegir en un 58,59% la denominació d'*Occitània / País Català*, la nova regió va optar per *Occitània* a seques, amb el «subtítol» (que no forma part del nom oficial) de *Pirineus Mediterrani*, eliminant la referència al territori català (o rossellonès tal com constava abans). La nova apel·lació va ser votada el 24 de juny del mateix any pel consell regional, i validada el 19 de juliol a la nova seu regional de Tolosa.

La nova denominació regional despertà a la Catalunya del Nord una reacció important de la ciutadania, dels polítics i elegits, com de les associacions militants. El 7 de juliol, el senador i batlle del Soler, Francesc Calvet, col·locava un panell a l'entrada del municipi on es podia llegir *País Català* sota el nom

del poble. Durant les setmanes que seguiren, 180 municipis dels 200 que formen la part catalanòfona del departament dels Pirineus Orientals prenen la mateixa decisió. El rebuig dels elegits va acompanyar, a més, una crida a la manifestació de les entitats i associacions del territori, crida que aconseguí reunir, el 10 de setembre de 2016, uns 10.000 participants pels carrers de Perpinyà. La mobilització ciutadana no es desinfla fins al 2018, alimentada entre temps pel referèndum d'autodeterminació de l'altra banda de la frontera. El 10 de novembre de 2018, per la Diada nord-catalana, unes 10.000 persones tornaren a manifestar-se a Perpinyà, amb lemes per la llibertat dels presos polítics sud-catalans i a favor d'un estatut de regió pròpia per Catalunya Nord.

En aquest context, el projecte de creació d'una oficina pública de la llengua catalana havia fet el seu camí entre els electes i les associacions del territori. El 23 de setembre de 2017, un any i mig després de la seua elecció a la regió, i respectant la seua promesa de campanya, la presidenta (socialista) Carole Delga convocava un primer comitè de direcció, amb l'objectiu d'impulsar la creació de la futura oficina de la llengua, prevista inicialment pel 2017 (Regió Occitanie, 2016). Van caldre vint-i-dos mesos de tractacions amb l'Estat francès per veure, finalment, els estatuts redactats i firmats per tots els socis de l'entitat. El 18 de juny del 2019, durant la presentació del conveni constitutiu, amb els actors públics, la presidenta de la regió, Carole Delga, igualment presidenta del nou ens, explicava a les càmeres de televisió que «davant d'un Estat que centralitza cada vegada més les seues competències, i menys atent a les reivindicacions regionals, la mobilització de tothom haurà permès la creació de l'entitat». L'acte de naixement firmat, l'Oficina va obrir oficialment les seues portes el 4 de setembre de 2019.

La nova eina va prendre la forma legal d'un Grup d'Interès Públic (GIP), estatut que li permet reunir actors públics i privats al voltant d'un mateix objectiu. Presidit per la

presidenta de la Regió administrativa Occitània, Carole Delga, i tenint com a presidenta delegada la presidenta del Consell Departamental dels Pirineus Orientals, Hermeline Malherbe, la nova Oficina es basa en una col·laboració constant entre ens locals i administració estatal. La Regió, el Departament i l'Estat representen els principals finançadors amb 100.000 € cadascun (dels 367.000 € anuals del pressupost), «per impulsar» la nova eina, com ho indica a la premsa el prefecte Phillipe Chopin, representant de l'Estat i primer vicepresident de l'Oficina (Causanillas, 2019). S'hi sumen també la Universitat de Perpinyà, amb una aportació de 37.000 €, el Sindicat Intercomunal per a la promoció de les llengües Occitana i Catalana (SIOCCAT) amb un finançament de 5.000 € i l'Ajuntament de Perpinyà, amb una aportació de 25.000 €. La participació financera de l'Estat consta d'un finançament del Ministeri de Cultura de 20.000 € anuals i de personal que s'haurà de posar a disposar¹ de l'OPLC (valorat en 80.000 €). El Rectorat de l'Acadèmia de Montpeller (delegació del Ministeri d'Educació) és un dels protagonistes clau del funcionament i de la raó de ser de l'Oficina; participa activament a tots els treballs de l'OPLC amb la presència als grups de treball i les comissions dels dos consellers pedagògic de català, de la inspectora encarregada de la llengua catalana a l'escola primària, i de l'inspector pedagògic regional (per l'ensenyament secundari) i encarregat de missió pel català per la Rectora acadèmica.

Comparat al milió d'euros destinat a l'Oficina de la Llengua Occitana, als 1.385.000 € de l'Oficina de la llengua bretona o als 4.901.455 € de l'Oficina basca, la partida de l'OPLC pot semblar poca. Però representa un esforç significatiu i concret, ja que per primera vegada en la història nord-catalana, l'Estat francès és dotat amb un organisme especialment dedicat a la llengua catalana, organisme l'objectiu del qual és:

¹ Aquesta part pressupostària en forma de personal afectat a l'OPLC encara no s'ha concretat a l'hora de redactar aquest text.

[...] assegurar sobre la seua àrea geogràfica el desenvolupament de la llengua catalana treballant per l'augment de l'ús del català, per a desenvolupar el nombre de locutors actius. L'augment del nombre de locutors serà recercat en particular entre les joves generacions. El vector cultural serà inclòs dins les accions de creació, difusió i promoció de la llengua [...]

Entre les missions definides als estatuts, figura de:

[...] participar a la concepció, la definició i l'aplicació d'una política lingüística pública i concertada a favor de la llengua catalana; acompanyar [...] accions culturals vectorial de la difusió de la llengua [...]; mobilitzar els mitjans financers necessaris per portar a terme les accions retingudes en el marc del seu propi programa d'activitats, o encarregades.

Abans de la seua creació, els objectius de l'Oficina divergien entre els representants institucionals. La presidenta regional Delga, i la presidenta departamental Malherbe, compartien a la premsa el pla de la nova eina: «operatiu el setembre de 2019, l'OPLC haurà de reclutar tres persones i implicar més agents [...] augmentar el nombre de locutors i crear la marca territorial *País Català*, que generi art, gastronomia i més encara». Però d'una altra banda, Pere Manzanares, conseller municipal a l'ajuntament d'Elna i militant històric de l'Associació Arrels, rebutjava implicar dins de l'Oficina altra cosa que la llengua, vist «que altres associacions porten aquests objectius». L'Annabelle Brunet, universitària i elegida centrista a l'Ajuntament de Perpinyà, presentava igualment la nova entitat com «la traducció de la capacitat i de la força local a crear eines que concentren finances, esforços i mitjans humans per la llengua catalana. Un veritable braç armat». Els estatuts de l'entitat estableixen, finalment, que

l'OPLC ha de treballar a la concepció, a la salvaguarda i al desenvolupament de la llengua catalana, gràcies al suport a manifestacions culturals, al desenvolupament econòmic, educatiu, cultural i institucional. La llengua catalana queda doncs l'única preocupació de l'Oficina, que ha de vetllar per a la seua difusió, a la seua protecció i al seu desenvolupament.

Amb seu a la Universitat de Perpinyà, d'ençà de la seua creació, també formen part de l'Oficina un consell científic, constituït presidit per Alà Baylac Ferrer, professor a la Universitat de Perpinyà, i del qual són membres representants del Centre de Recerques de la Universitat, de la Secció Filològica de l'IEC, de l'Associació per a l'Ensenyament del Català (APLEC), de la Conselleria de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, del Rectorat de l'Acadèmia de Montpeller, de l'IFCT, Institut Franco-Català (la facultat de català de Perpinyà), i de la Xarxa Vives d'Universitats. El consell científic assessora l'Oficina i acompanya de manera permanent les seues actuacions i treballs. A més l'OPLC consta d'un col·legi associatiu consultiu de 34 membres, obert a l'entrada de membres nous sempre que siguin entitats nord-catalanes compromeses amb la llengua.

2. Estructuració i consolidació

De fet, els dos primers anys de l'Oficina se poden equiparar a una sortida entrebancada. Set mesos després de la creació, quan encara se trobava en fase d'instal·lació, el confinament sanitari de la COVID va alentir les primeres actuacions de la nova eina pública. Malgrat tot, l'OPLC es va estructurar ràpidament al voltant d'un portal web nord-català (espai bastant abandonat per la llengua catalana d'ençà d'uns quants anys), amb la publicació de continguts audiovisuals destinats a la promoció i a l'aprenentatge de la llengua. També es va enfortir, des del web, mitjançant una campanya de promoció de les classes

d'ensenyament de i en català, i una col·laboració amb la ràdio pública local France Bleu que es va concretar amb la creació d'un pòdcast ràdiovisual, proposat al públic nord-català entre el 2022 i el 2024, a les antenes i al portal de la ràdio. L'OPLC va participar igualment al manteniment de l'oferta cultural nord-catalana en llengua catalana, que havia patit danys després dels mesos de confinament sanitari. L'Oficina participa a consolidar l'aprenentatge del català als centres educatius, amb l'eixamplament constant de l'oferta d'ensenyament escolar: tallers amb intervinents exteriors, festivals de cinema juvenil, concursos literaris i audiovisuals, subvencions per a sortides culturals i intercanvis amb escolars sud-catalans... Amb els serveis de l'Educació Nacional, l'IFCT, l'APLEC, i els representants del Departament i la Regió, conformant un PREC (Pol de Recursos per a l'Ensenyament del Català), l'Oficina atén també les demandes del professorat, amb la creació d'un fons documental i el suport financer a mobilitats d'alumnes per intercanvis intercantans, acompanya la consolidació i la formació dels futurs professors (beques formatives per als intervinents de l'APLEC, proposta de curssets als Certificats de Llengua Catalana de la Universitat per als mestres. Un dels grans èxits de l'Oficina va ser la difusió de material de suport lingüístic, «El Català de Butxaca», i les produccions de comunicació i de valorització pedagògiques, destinades a tots els públics: escoles, col·legis, liceus, universitat, classes per a adults, municipis i eines públiques. La difusió de milers de tríptics informatius contribueixen a consolidar i impulsar l'ensenyament de i en català: iniciació per a tots els alumnes, obertures de noves classes bilingües, presència del català a totes les escoles del territori.

3. L'Observatori de la Llengua: nou repte per a l'Oficina

Un dels objectius principals de l'Oficina, pactat amb l'Educació Nacional al moment de la creació de l'entitat, va ser l'estructuració d'un observatori dedicat a la llengua catalana a la Catalunya del Nord. Coincidint amb l'organització de la nova enquesta d'usos lingüístics el 2025, deu anys després de l'última, l'OPLC treballa a posar en plaça una eina de supervisió i observació que pugui mesurar i quantificar l'evolució del català a curt, mitjà i llarg termini. Per portar a terme aquest objectiu, l'Observatori compta amb les col·laboracions de diversos actors del camp lingüístic: la Universitat de Perpinyà, l'administració educativa per a establir un diagnòstic compartit de l'ensenyament de la llengua, biblioteques municipals per analitzar el seu ús literari, empreses i associacions d'empreses per conèixer la vitalitat de la llengua en l'àmbit econòmic... L'Observatori, a més d'eina d'anàlisi, es pensa com un instrument de divulgació, per tal de difondre les informacions necessàries a la població nord-catalana per conèixer millor la realitat de la llengua al seu territori, i poder organitzar enquestes i estudis especialitzats en diferents camps temàtics. La creació d'un observatori de la llengua també és una necessitat de la societat civil i de les institucions per potenciar polítiques lingüístiques, i definir per al segon quart del segle XXI, accions a favor del salvament de la llengua catalana.

4. Bibliografia

L'Office public de la langue catalane «sera un véritable outil de développement» [en línia]. Tolosa - Montpellier. La Région Occitaine / Pyrénées-Méditerranée, 2016. <<https://www.laregion.fr/L-Office-public-de-la-langue-catalane-sera-un-veritable-outil-de>>

CAUSANILLAS, Laura. *P.-O.: l'Office Public de la Langue Catalane, nouveau «bras armé» de la défense de la catalanité.* [en línia]. Perpinyà: Indépendant, 2019. <<https://www.lindependant.fr/2019/06/24/p-o-loffice-public-de-la-langue-catalane-nouveau-bras-arme-de-la-defense-de-la-catalanite,8274817.php>>

Perpinyà i Girona, avui: la llengua, la literatura reuneix els treballs sorgits de dos seminaris celebrats a Perpinyà i a Girona el 2024, en el marc del projecte **Els estudis catalans transfronterers: de Perpinyà a Girona i viceversa**. Des de mirades sociolingüístiques, dialectals, toponímiques, literàries i institucionals, el volum dibuixa un estat de la qüestió sobre la Catalunya Nord i sobre les relacions culturals que travessen la frontera.

Els estudis que s'hi apleguen parteixen d'un territori compartit i fragmentat alhora: l'espai català transfronterer. Hi trobem diagnòstics sobre la realitat socioeconòmica i lingüística, reflexions sobre l'ensenyament i les polítiques de promoció del català, aproximacions a la variació dialectal i a la toponímia nord-catalana, i lectures sobre figures i discursos de la literatura catalana del nord. El llibre no idealitza la frontera ni la dissimula: la posa al centre per entendre què separa, què comunica i què es pot construir encara entre Perpinyà i Girona.

**Documenta
Universitaria**

@DocUniv
documentauniversitaria.com

**Universitat
de Girona**